

Ward Ruyslinck in de radiostudio.

Zelfportret

Ward Ruyslinck, 1969

In de serie literaire radioportretten.

Gedurende iets meer dan een jaar heb ik de Vlaamse en Nederlandse voordrachtzalen onveilig gemaakt met een lezing, getiteld ‘Zelfportret van een satiricus, in een beslagen spiegel’. Die beslagen spiegel geeft al meteen het ernstige voorbehoud aan, dat ik tegen het naakte, onverbloemde zelfportret heb. De schrijver die zich helemaal blootgeeft, gooit zichzelf voor de leeuwen. Lezers zijn overal ter wereld als sluimerende leeuwen: je kunt ze temmen met woorden, je kunt ze door de vlamme hoepels van je vers of je verhaal laten springen, je kunt heel wat met ze doen – maar wee de schrijver, die hun zijn rug toekent. Daarom is de schrijver die zich naakt aan hen overlevert, niet alleen een dwaas, maar ook een ijdele zelfstreler, een narcissus. ‘Er zijn grenzen aan een biecht, elke biecht is ten slotte een vorm van zelfverheerlijking’ heeft Marnix Gijsen eens gezegd. En Gijsen is géén dwaas.

In het bedoelde zelfportret-in-een-beslagen-spiegel heb ik me dan ook beperkt tot enkele constatering, die de wakkere leeuw gemakkelijk zelf kan afleiden uit mijn boeken en uit mijn fysionomie. Zo heb ik, als de schoolfrik op het wolkig gesponsde bord, mooie kringetjes van gekleurd krijt getrokken rond de begrippen ‘boosaardigheid’, ‘neus’, ‘sociaal engagement’ en ‘romantische inborst’. Over mijn zagezegde boosaardigheid, mijn agressiviteit, is al heel wat gezegd en geschreven in de Lage Landen.

Lieve Scheer – om maar één voorbeeld te noemen – heeft in een bijdrage tot het tijdschrift *Streven* deze agressiviteit uitvoerig toegelicht en ze in verband gebracht met misantropie. Maar als de premisse verkeerd is, is ook de conclusie verkeerd. Ik ben namelijk geen misantroop, maar een gekneusde filantroop. Dát is een merklijk verschil. De boosaardigheid van de gekneusde filantroop is dan ook geen agressiviteit, maar eerder een soort bange, wanhopige zelfverdediging van de gekwetste, bedreigde enkeling. Wat Lieve Scheer niet zo heel goed schijnt te hebben begrepen, heeft de anonieme Franse dichter van een bijtend ‘chanson burlesque’ zeer goed begrepen: ‘Cet animal est très méchant; quand on l’attaque il se défend!’.¹ Voor God en alle geuzen verklaar ik hierbij plechtig, noch erfelijk noch anderszins behept te zijn met misantropie, mysogynie of welke andere miso-miezerigheden ook. Voor nadere bijzonderheden verwijs ik naar het vele zinvolle en zinledige, dat hieromtrent werd geschreven door mijn geaccrediteerde critici en biografen.

Het ‘sociaal engagement’ laat ik in dit korte bestek links liggen. Het ligt links en het ligt dus goed. Liever iets over ‘de neus’. ‘De neus van Ruyslinck’ schijnt een belangrijk prosopografisch element te zijn: de kapstok waaraan bij voorkeur mijn uiterlijk signalement wordt opgehangen. Door critici met descriptieve aanleg en typologische belangstelling werd de vorm en de omvang van mijn uitwendig reukorgaan herhaaldelijk beschreven als ‘een jodenneus’, ‘een adelaarsneus’, ‘een wilskrachtige neus’, ‘een Cyrano-neus’ en (ietwat dubbelzinnig) ‘een neerbuigende neus’. Bernard Kemp heeft zelfs ooit eens opgemerkt, dat alleen iemand die zo’n neus heeft precies kan weergeven hoe hard de wereld wel slinkt. Hij steunt daarbij waarschijnlijk op een grimmige uitlating van me in *Het dal van Hlennom*: ‘de wereld is één grote stinkende kattenbak, waarin de groten hun gevoeg doen en die de kleinen moeten uitboenen’. Dat zou koren op de molen van Lieve Scheer kunnen zijn, want het klinkt erg misantropisch, maar vergeet niet, waarde Aristarch, dat het mij behaagd heeft deze uitlating in de wrange mond te leggen van een van mijn romanfiguren. Ik vind inderdaad wel dat onze samenleving naar bederf ruikt, ik ontken het absoluut niet – maar het heeft niets met misantropie te maken, alleen met reukvermogen, met zintuiglijk differentiatievermogen. Mijn neus kan zich, ondanks de epithetische waarde die Kemp eraan gegeven heeft, desnoods vergissen, maar ook andere zintuigen verraden zeer duidelijk het verval van onze samenleving. Zo kan ik me bijvoorbeeld niet in de samenleving bewegen, zonder aldoor het gevoel te hebben, dat ik over een oude, krakende, vermolmde vloer loop. Ik ben altijd bang dat ik erdoorheen zal trappen, net als door de krakende, vermolmde literaire zinnen van sommige van mijn generatiegenoten.

Maar misschien houdt deze angst, deze vereenzaming, dit gevoel van onveiligheid verband met mijn emotionele aanleg. Het zal wel te maken hebben met de angst, de eenzaamheid en onveiligheid van de kwetsbare enkeling in een materialistische, geautomatiseerde en gecollectiviseerde gemeenschap. Ach ja, ik zal wel een romantische inborst hebben. Wie mij liefheeft, volg mij dus niet. De natuur voltrekt haar duistere bestemming aan mij. Als de arend verslind ik mijn jongen, als het hert verlies ik mijn gewei, als de zilverberk maak ik nieuwe ringen en als de haas in de hei verlaat ik de oude, veilige wissels om de buit van de jager te worden. Of de prooi van de sluimerende leeuw.

Maar hoe dan ook: ‘ich bin besser als mein Ruf’.

¹ De herkomst van de spreuk ‘Cet animal est très méchant; quand on l’attaque il se défend!’ is onduidelijk, mogelijk afkomstig van Voltaire. Jean de la Fontaine of Jean Racine. Hij werd in de eerste helft van de 19e eeuw gebruikt in het chanson burlesque ‘La Ménagerie’.

Bij kritiek voelde Ruyslinck zich al gauw aangevallen en meende zich te moeten verdedigen. Zie als voorbeeld zijn repliek op de recensie van *De citer van Tijl* van Profje in de rubriek ‘Powezie’ van *t Pallieterke* van 23 augustus 1951.

Maar Ruyslinck vond ook dat een dier dat zich verdedigt, als het zich aangevallen voelt, niet slecht of kwaadaardig is.